

UCHWAŁA Z DNIA 26 LISTOPADA 2003 R.

I KZP 21/03

Bon towarowy nie jest rzeczą ruchomą w rozumieniu art. 278 § 1 k.k., a w szczególności nie jest środkiem płatniczym, jest natomiast dokumentem stwierdzającym prawa majątkowe w rozumieniu art. 275 § 1 k.k.

Przewodniczący: sędzia SN P. Hofmański.

Sędziowie SN: A. Deptuła (sprawozdawca), M. Sokołowski.

Zastępca Prokuratora Generalnego: R.A. Stefański.

Sąd Najwyższy w sprawie Piotra L., po rozpoznaniu przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w K., postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2003 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy bon towarowy jest rzeczą ruchomą w rozumieniu art. 278 § 1 k.k., w szczególności czy jest środkiem płatniczym, czy też znakiem wartościowym (inaczej znakiem na okaziciela), inkorporującym prawa i wartości w nim wyrażone i tym samym legitymującym ich posiadacza do uzyskania realizacji uprawnienia?”

u c h w a l i ł   udzielić odpowiedzi   j a k   w y ż e j.

Uzasadnienie

Wątpliwość, której Sąd Okręgowy w K. nadał rangę zagadnienia prawnego wymagającego dokonania wykładni prawa zrodziła się w następującej sytuacji procesowej.

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 1 sierpnia 2002 r. uznał Piotra L. za winnego tego, że w nocy z 6 na 7 października 2001 r. w S., podczas pełnienia służby w patrolu zmotoryzowanym jako funkcjonariusz Komendy Powiatowej Policji w S., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przekroczył swoje uprawnienia w toku interwencji związanej z odwiezieniem Artura W. do domu, w ten sposób, że zabrał od niego w celu przywłaszczenia 4 bony towarowe łącznej wartości 400 zł na zakup artykułów spożywczo-przemysłowych w sklepie „Chemik” w S., czym działał na szkodę wymienionego – i za to na podstawie art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k. skazał na stosowną karę.

Na skutek apelacji obrońcy skazanego sprawa trafiła do Sądu Okręgowego w K., który wystąpił z pytaniem prawnym, formułując je w takiej postaci jaka została przytoczona w części dyspozytywnej niniejszej uchwały.

Prokurator Krajowy w związku z tym pytaniem, wystąpił z wnioskiem o odmowę podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały, wywodząc, że z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w K. nie wynika, iżby odpowiadało ono wymogom stawianym przy występowaniu do Sądu Najwyższego w trybie art. 441 § 1 k.p.k. Akcentując to, że w świetle ustalonego orzecznictwa „zagadnieniem prawnym powinny być tylko takie kwestie, które dotyczą przepisu rozbieżnie interpretowanego w praktyce sądowej albo przepisu o wadliwej redakcji lub niejasno sformułowanego, umożliwiającego przeciwstawne sobie interpretacje” – Prokurator Krajowy wywiódł, iż

skoro Sąd Okręgowy w K. pyta, czy bon towarowy jest rzeczą ruchomą w rozumieniu art. 278 § 1 k.k., nie zaś o wyjaśnienie pojęcia „rzecz ruchoma”, to takie postawienie sprawy nie mieści się w granicach zakreślonych w przepisie art. 441 § 1 k.p.k.

Analizując przedstawione przez Sąd Okręgowy zagadnienie Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zacząć trzeba od następującej uwagi wyjaśniającej powody, dla których rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego ma formę uchwały, a więc zawiera odpowiedź na pytanie prawne w postaci wyraźnie wyartykułowanej tezy, a nie postanowienia odmawiającego podjęcia uchwały.

Otóż, nie można podzielić poglądu wyrażonego przez Prokuratora Krajowego, że wystąpienie Sądu Okręgowego w K. nie ma dostatecznego oparcia w treści art. 441 § 1 k.p.k., inaczej bowiem, niż przyjął to Prokurator Krajowy, odczytywać należy intencje wystąpienia Sądu Okręgowego. Pozornie tylko może się wydawać, że zgłaszana przez Sąd Okręgowy w K. wątpliwość nie ma charakteru zagadnienia prawnego, wymagającego wykładni ustawy bo, jak pisze Prokurator Krajowy w swoim wniosku, odpowiedzi na tak sformułowane pytanie powinien udzielić sąd *meriti*. W rzeczywistości bowiem, w pytaniu skierowanym do Sądu Najwyższego, chodzi o wyjaśnienie kwestii poprawnego zakwalifikowania bonu towarowego w płaszczyźnie znamion określających czynność sprawczą przestępstwa kradzieży.

Tak odczytując sens pytania prawnego, należy stwierdzić, że wymogi uzasadniające jego postawienie zostały spełnione.

Przechodząc już wprost do meritum sprawy, należy skonstatować, że Sąd Okręgowy w K. trafnie stwierdza, iż rzecz ruchoma jako przedmiot kradzieży opisana została w obowiązującym kodeksie „z zastosowaniem terminologii cywilistycznej” (co zresztą wyraźnie wynika z uzasadnienia rządowego projektu Kodeksu karnego z 1997 r.). Taki stan rzeczy nakazu-

je, aby, przy interpretacji znamion przestępstwa kradzieży, odwoływać się do brzmienia i wykładni tego pojęcia w prawie cywilnym. Na plan pierwszy wysuwa się tu przepis art. 45 k.c., w świetle którego rzeczami są tylko przedmioty materialne, przy czym, przy podstawowym podziale rzeczy na nieruchomości i ruchomości próżno szukać w Kodeksie cywilnym definicji rzeczy ruchomej, w związku z czym przyjmuje się, że rzeczami ruchomymi są przedmioty materialne nie będące nieruchomościami, definicję których zawiera art. 46 tegoż Kodeksu.

W literaturze cywilistycznej podkreśla się, że cechą przedmiotu materialnego jest jego samoistność, to znaczy takie wyodrębnienie od innych przedmiotów, że może być on traktowany w obrocie jako dobro – przedmiot samodzielny. Podkreśla się także, że nie są rzeczami prawa oraz różnego rodzaju energia (I. Ignatowicz: Prawo rzeczowe; Warszawa 1986, s. 16 i 17).

Ograniczając przedmiot przestępstwa (podstawowego) kradzieży do rzeczy ruchomej w rozumieniu prawa cywilnego, ustawodawca karny rozszerzył zarazem cywilistyczne rozumienie rzeczy ruchomej oraz wprowadził odrębne typy kradzieży. Wyrazem pierwszego zabiegu jest uregulowanie zawarte w art. 115 § 9 k.k., drugiego zaś normy § 2 i 5 art. 278 k.k., a także przepis art. 275 § 1 k.k., czyniący przedmiotem ochrony m.in. dokument stwierdzający prawa majątkowe.

Sąd Okręgowy w K. zgłasza jednak wątpliwość, czy bon towarowy nie należałoby traktować jako środek płatniczy, co pozostawiałoby go w obrębie przedmiotów objętych ochroną prawnokarną w art. 278 § 1 k.k. Wątpliwości te nie są uzasadnione. Nie uzasadnia ich w wystarczającym stopniu ani przywołany przez Sąd Okręgowy pogląd wyrażony w Komentarzu do Kodeksu karnego – (Komentarz pod red. A. Zolla, Kraków 1999, t. 3, s. 513), ani też opinia Ministra Finansów, również przywołane przez Sąd Okręgowy. Opinia ta odnosi się do bonu towarowego, ale tylko na gruncie

prawa podatkowego, i nie może mieć istotniejszego znaczenia przy wykładni przepisów prawa karnego.

W obowiązującym prawie karnym, także w prawie skarbowym, brak jest definicji pojęcia „środek płatniczy”. Sąd Najwyższy pojęcie „środki płatnicze” analizował w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 30 września 1998 r. I KZP 3/98, OSNKW 1998, z. 9-10, poz. 41 wskazując, że desygnaty tego pojęcia określone zostały w prawie dewizowym. Prawo dewizowe (obecnie ustawa z dnia 27 sierpnia 2002 r., poz. 1178) nie zawiera jednak opisowej definicji środków płatniczych. Wspomniana ustawa w art. 2 ust. 1 pkt 6 wylicza walory i dokumenty, które uznaje za krajowe środki płatnicze, stanowiąc, że „krajowymi środkami płatniczymi są waluta polska oraz papiery wartościowe i inne dokumenty pełniące funkcję środka płatniczego wystawione w walucie polskiej”. Nie budzi zatem żadnej wątpliwości, że na gruncie cytowanego wyżej przepisu środkami płatniczymi są pieniądze polskie (złoty i grosz) pozostałe zaś walory i dokumenty zaliczone są do tej kategorii gdy *in concreto* spełniają funkcję płatniczą. Jasno zatem widać, że ustawodawca ustalając katalog „środków płatniczych”, za kryterium kwalifikujące uznał funkcję płatniczą wymienionych wyżej przedmiotów. Sedno omawianej w tym miejscu kwestii tkwi zatem w funkcji jaką może pełnić analizowany *in concreto* – ogólnie mówiąc – przedmiot. Podobnie kwestia ta ujmowana jest w piśmiennictwie prawa karnego. Wskazać tu można na J. Skorupkę, który w: *Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi – Komentarz* (Warszawa 2002 s. 22) pisze, że „środkami płatniczymi, o których mowa w art. 310 § 1 k.k., będą tylko te walory posiadające funkcję płatniczą, którymi w obrocie można posługiwać się zamiast pieniędzy. Do kategorii środków płatniczych będzie można zaliczyć niektóre z papierów wartościowych, a mianowicie te, które posiadają funkcję płatniczą”. Fakt, że uwagi powyższe autor ten czyni komentując jeden z

przedmiotów czynności wykonawczej przestępstwa z art. 310 § 1 k.k., niczego w niniejszej sprawie nie zmienia.

Podobnie wypowiada się O. Górniok, według której środkami płatniczymi są poza pieniędzmi, wszelkie inne środki, jakimi można się posługiwać samodzielnie, tj. bez dodatkowych czynności prawnych w obrocie wewnętrznym i międzynarodowym (O. Górniok: Prawo karne gospodarcze, Toruń 1997, s. 40-41).

Wychodząc zatem z funkcji jaką winien spełniać określony przedmiot, a więc, że ma to być funkcja płatnicza, jasnym jest, iż bon towarowy nie może być uznany za środek płatniczy, nie jest bowiem surogatem pieniądza, a jego realizacja nie oznacza wprowadzenia bonu do obiegu, nie mamy więc tu do czynienia z zastępowaniem pieniądza. Bon towarowy nie przedstawia też samodzielnie żadnej własnej wartości (kartka, na której bon jest wydrukowany nie ma żadnej wartości) i nie funkcjonuje samodzielnie w obrocie. Jest natomiast dowodem zakupu bliżej nieokreślonych towarów, za które zapłata dokonana została wcześniej. Bon taki uprawnia do odbioru niesprecyzowanych jeszcze indywidualnie towarów, o wartości wyznaczonej przez cenę wcześniej uiszczoną. Jest więc dokumentem (znakiem legitymacyjnym), który wyraża uprawnienia przysługujące jego okazielowi, pozwalające na odbiór wybranych przez posiadacza bonu rzeczy od ustalonych wcześniej podmiotów. Rola bonu towarowego zbliżona jest do magnetycznej karty telefonicznej, co do której Sąd Najwyższy przyjął, że nie jest ona środkiem płatniczym, stanowi zaś dowód zawarcia określonej umowy cywilnoprawnej (uchwała SN z dnia 23 października 2002 r. , I KZP 31/02 , OSNKW 2002, z. 11-12, poz. 95).

Zatem w przypadku kradzieży bonu towarowego, karnoprawnej ochrony nie można poszukiwać w przepisie art. 278 § 1 k.k. Bon towarowy stanowi bez wątpienia dokument wchodzący w zakres definicji ujętej w art.

115 § 14 k.k., stwierdzający prawa majątkowe w rozumieniu art. 275 § 1 k.k.